

Julio Caro Barojataz, oroipen maitasunez

Yo he estado a punto de nacer en Vera de Bidasoa, y desde que tengo memoria la casa de Vera para mí ha sido la casa familiar por excelencia. He vivido allí casi la mitad de mi vida y allí moriré probablemente.

Julio Caro Baroja: «*Una vida en tres actos*»

1995eko abuztuaren 18ko egunsentian gertatutako berri txarrak, izugarriko goibeltasunaz bildu gintuen. Dakigunez, egun hartan On Julio Caro Baroja hil zen Berako Itzea etxean.

Topikoaren trazak hartzeko arriskua egonda ere, esan beharra daukagu Julio Caro Barojarengan, ordezkia ezinezko gizona izan dugula kultur alorreko kezketan, kultura ikuspegi zabal eta aberatsetik begiratuta, diziplina jakin batean sailkatzen zaila, aurrerago ikusiko dugun bezala.

Madriilen Pío Baroja artean hil berria, adiskide on batek eraman ninduen Itzea-ra. On Pío-ren oroimena beti bizirik etxe hartan, bere oroitzapenen inguruan mugitzen ginen.

Ordurako irakurrita nituen Pío jaunaren lan batzuk, eta Itzean bertan laister izan nuen Julio Caro Baroja jauna aurrez-aurre ezagutzeko aukera, orduko agurra urteetan sendotutako adiskidetasuna bihurtu arte. Eta diot aurrez-aurre ezagutu, aurretik ezagutzen bainuen argitaratuta zituen ikerketen bidez, nire ikerketa historiko-etnologikoetan hain erabilgarri bezain beharrezkoak izan diren idatziak.

Julio Caro Barojari buruz hitzegindakoa eta idatzitakoa ez da gutxi izan, azkenaldi honetan batez ere.

Zer nolako harremanak izan zituen Julio Caro Barojak Kriminologiaren Euskal Institutoarekin? Harreman sendoak. Julio Caro Barojak berekin zerman bizi-bizirik Elkartea hau, Kriminologiaren Euskal Institutoa hau.

Kriminologiaren Euskal Institutoa hurbiletik, barnetik hobeto esateko, jarraitu zuen.

Julio Caro Baroja nire adiskide eta maisuaren biografia eta bibliografia hortxe daude, ezagutu nahi dituenaren esku, eta guztiak aipatzea, azaletik bada ere, nire gaurko saioaren mugetatik kanpo dago. Beste hainbeste esan genezake jaso zituen titulu eta aipamenei buruz, kulturaren alorrean egin zuen bide nekazaren aitorpena izan baitziren.

Berri xamarra delako, aipatuko dut Nafarroaren inguruko lanekin ateratako liburua, *Príncipe de Vianak* argitaratua, *Homenaje a Julio Caro Baroja*, Pío Caro Barojak berak eta Fernando Pérez Ollok egindako sarrerekin; horrekin batera, gogoratu behar da Julio jaunak jaso-zuen Eusko Ikaskuntza Lankide Aurrezkiaren Saria 1995, Humanitate eta Giza Zientzien alorrekoa. Eta ezin dugu ahaztu margolari gisa egiten zuen lan oparoa, bere ikerketa askoren osagarri.

Julio Caro Barojaren lan haundi horren ikuspegi osoa izateko, oso era zehatzean egingo badugu ere, hiru taldetan banatuko dugu lan hori.

Caro Barojak egin zituen ikerketen artean, badira gure Herriarekin zerikusirik ez duten lanak, beste batzuk Euskal Herria zertxobait ukitzen dute, eta hirugarren batzuk Euskal Herriari buruzkoak edo bere ingurukoak dira.

Lehen taldearen adibide gisa emango ditugu, esate baterako, *Los moriscos del Reino de Granada*, *Estudios saharianos* eta *La cara, espejo del alma. Historia de la fisiognómica*.

Bigarrenen artean aipatu ditugu *Los Judíos en la España Moderna y Contemporánea* (hiru liburuki). *El Carnaval*, *Los pueblos del Norte de la Península Ibérica*, *Los Baroja*, eta *Las brujas y su mundo*. Azken lan honetan jaso du Julio Carok *Larunbata akelarren* olerkia, Serafín Baroja bere aitona eta idazle zenak egina.

Azken sailean sartuko genituzke *La vida rural en Vera de Bidasoa* –aurreneko argitalpena 1944koa da–, *Los vascos*, *Vasconiana*, *Introducción a la historia social y económica del Pueblo Vasco* eta *Materiales para una historia de la lengua vasca en su relación con la latina*.

Hemen esan beharra daukat Julio Caro Barojak euskara oso ondo ezagutzen zuela, eta hitzegitea ere gustokoa izaten zuen hartarako aukerarik zue-nean, behin baino gehiagoetan neronek ikusia. Batez ere, nekazari munduan, euskaraz mintzatzea atsegin izaten zitzaion, astiro astiro.

Gainera esan behar Julio Caro Baroja hamabi urtez izan zela *Eusko Ikaskuntzaren Nazioarteko Aldizkaria* -*Revista Internacional de los Estudios Vascos* (RIEV) ezagunaren zuzendaria, bere bigarren saioaldian; argitalpenaren koor-

dinatzailea izan nintzen aldetik, ikusi ahal izan nuen inoiz ez zela euskara baztertzearen alde agertu.

Esandakoa argi uzteko egoki deritzot RIEV aldizkariaren bigarren etapako lehen alean idatzi zuen hitzaurrearen zatia irakurtzeari:

Con relación al idioma juzgo lo que sigue. La RIEV fue *internacional* desde el punto de vista lingüístico. Claro es que el idioma, el vasco, el euskera, era objeto de primera y acaso máxima atención. Claro es, también, que en ella se publicaron muchos textos vascos antiguos y que un número sensible de colaboradores escribieron en la lengua vernácula. Pero otros lo hicieron en lengua castellana; otros en francés y aun en alemán. (...) Una publicación de alto nivel tiene que mantener esta línea, aunque hay que reconocer que el plurilingüismo no sea del todo cómodo.

Por otra parte, *Eusko Ikaskuntza* tendrá que hacer en lo futuro una revisión del concepto de *Estudios Vascos* (...), que en una publicación que empieza a salir aquí, en 1983, haya artículos sobre disciplinas tales como la Economía, la Sociología, la Psiquiatría, etc., parece tan necesario como que se sigan cultivando los viejos temas de Lingüística, Antropología y Prehistoria.

Aurrekoa irakurri ondoren, esan behar dut aldizkariaren zuzendari eta koordinatzailearen arteko harremana lagungarria, eroso eta oso atsegina izan zela niretzat, Julio Caroren gaitasunari eta bihotz zabalari esker.

Orain galdera egin behar diogu geure buruari: Zer izan da Caro Baroja kultur munduan? Askorentzat, zalantzarik gabe, erraz erantzuteko galdera da. Julio Caro antropologo aparta genuen. Hala izanda ere, erantzun erosoa besterik ez da, Antropología itzal haundiko teilatu hegala baita, ikerketa asmo ugari babesten dituena.

Jakintsua izan da Etnografia jorratzen, esaten du ez gutxik, eta egia da; Julio Caro Baroja maisu aurreratua izan zen ethnohistoria sozialean, diote beste batzuk, eta hala da.

Julio Caro Baroja guzti hori izan zen; baina dezente gehiago ere izan zen. Caro Baroja pentsalari argi eta ikusgarria ere izan zen, Pentsamenduaren munduko gizona, iritzi eta esateko zorrotzetan adierazitako Pentsamendua, interesa zuen arloaren ikerketa eta ezaguera sakonaren ondorioa; horregatik, zintzo eta justiziazko zerbait deitezketan, erostezinezko gizona deitu beharko genioke.

Nire liburuen artean daukat bere *El laberinto Vasco*. Hemen aurkitzen den lanak ez du gaurkotasunik galdu, eta merezi du ahaztu gabe gogoan gordetzeak.

Si hay una identidad, hay que buscarla en el amor. Ni más, ni menos dio Julio Caro Barojak.

Amor al país en que hemos nacido o vivido. Amar a sus montes, prados, bosques, amar a su idioma y sus costumbres, sin exclusivismos.

Amor a sus grandes hombres, y no sólo a un grupito entre ellos. Amor también a los vecinos y a los que no son como nosotros.

Lo demás, es decir, la coacción, el ordenancismo, la agresividad, el lanzar las patas por alto no es signo de identidad (...).

En todo caso hay muchas cosas que salvar en este país en paz, en armonía y en hermandad. Y la única posibilidad de creer en unidades, identidades y cosas por el estilo, es cultivar el amor. Porque en otro caso, sí; podemos tener otra identidad, otra unidad de destino. La que se tiene en los mismísimos infiernos. La que dan los diablos (...).

Julio Caro Barojak lege oneko adiskidetasuna gurtzen zuen, interesik gabeko adiskidetasuna. Julio Caro Barojaren maisutasuna eta adiskidetasuna gozatzeko zoria izan dugunok, ezagutzen genituen Itzeako jakintsuaren nortasuna aberasten zituzten giza-kualitateak, gure mugen barruan eta mugez kanpo aitortpena eta errespetua irabazi dituen lanaren egilea.

Oso egokia delako, eta ez dut lehenengo aldia, Fray Luis de Leónen bertso ezagunak ekarriko ditut gogora:

qué descansada vida
la del que huye del mundanal ruido
y sigue la escondida senda
por donde han ido
¡los pocos sabios
que en el mundo han sido!

Séneca-k dio pertsona batzuk bizi egiten direla eta beste batzuk iraun egiten dutela. Zalantzarik ez dago, Julio Caro Baroja gogotik bizi izan zela, anaiarteko maitasunez inguratuta.

Eta bizi izan zen lehenaldia esate hori, zabaldu egingo dugu orainaldira eta etorkizunera, utzi digun balio estimaezinezko lanari esker. Eta hau da Kriminologiaren Euskal Institutoaren nahia, benetako nahia.

(Del texto que corresponde a la intervención en el homenaje a D. Julio Caro Baroja organizado por la RSBAP, en la Excma. Diputación Foral de Gipuzkoa, el 7 de noviembre de 1995).

